www.kaniya-sipi.de

* Zincîra belavokên Bingeha Êzidîyan li Dervey Welat

Jimare 1

hindek

Du´a u Dirozên Êzidîyan

berhevkirin u vekolîna

Dr. Xelîl Cindî

Einbeck 1997

Naverok

Mijar	**Rûpel**
Pêşgotin	**3-5**
Du´a Pistgirêdanê.	**6**
Du´a Fecrê.	**7-8**
Du´a Sibeykê.	**9-11**
Du´a Nezerê	**12**
Du´a Şifaqê	**13 -14**
Du´a Sibê	**15-17**
Du´a Sipêdehê	**18**
Du´a Rojhilatê	**19-20**
Paşdu´a	**21**
Du´a Nîvro.	**22-23**
Du´a Hêvarî.	**24-26**
Şehda Dînî.	**27-28**
Du´a Tawsî Melek.	**29-30**
Du´a Oxirê.	**31-32**
Du´a Biskê.	**33-34**
Du´a Kêma Heyvê.	**35**
Du´a Sifrê.	**36**

Pêşgotin

Li civateke gundiyatî, şivantî, eşîrtî u binemaltî, li civateke kevne paşketîda u li bin barên xoristî zorda, wek jiyana di nav çiyanda, ne rê, ne ronahî,ne tixtor u xundewarî, xo parastin ji heywanên dirrinde...htd.,di barên wisa da ne e´cêbe xoristiyeke wisa, mêjî , bîr u bawerên mirovan gorî xwe vestirîne,dan u standina nêva xelkê danê u bihêle girêdana eşsîret u binemala bi hêzbe.
Tiştekî locîkîye, bîr u bawer, fikra dîn li gorî wê tebîetê bête avakirin u li dawîyêda îmaneke pirr bi diyardeyên xoristîve peyda bin, ew diyardeyên her roj beranberî mirovî tên;wekî şev u rojê(tarî u ronahî),derketina heyv u stêra, bay u baran, rabûna tofana,..htd.,di vî warê han da netiştekî e´cêbe mirov bêt u Xudanekî bo wan diyardan çêke u dawiyê here du´aya jêra bike u rehmê jê bixwaze u şerê wan ji xo durxe! anku eve mirov palvedaye wê yekê îmanê bi qewet u hêzên winda bûyî bike u hinek rêkên sivik bo beranberîya wan peyda bike. Ji bo wê yekê „Du´a u diroze„ buwe yek ji wan çekan, ewên aqilê mirovê berê peyda kirî, heta bawerîyên xo bi rêka wan du´a derxe. Li vir da Du´a rengeke ji rengên destpêka peydabûna fikra bawerîya dînî.
Heta bêjî Êzidîya Du´a u diroze hene. Emê mavê ew yên em dizanin hildîn:

1- Du´a pistgirêdanê.	**13- Du´a nezerê.**
2- = fecrê.	**14- = zerkîyê.**
3- = sibeykê.	**15- = zigêşê.**
4- = nîvro.	**16- = oxirê.**
5- = êvarî.	**17- = dubişkî.**
6- Şehda dînî.	**18- = stêra dembilqapî.**
7- Dûeaya Tawsî Melek.	**19- =girêdana devê gûrgî**
8- = biskê.	**20- = birina gêrgêratkê.**
9- = sifrê.	**21- = newqandina mîzê.**
10- = êşa memkê jinkê.	**22- = mehrê.**
11- = êşa didanî.	**23- = temametîya Şêxadî**
12- = kêma heyvê.	

Heke mirov li navê van Du´ayên derbaz bûyî meyzeke, ewê diyar be:

Du´a u dirozên Êzidîyan----------------------Dr. Xelîl Cindî

A- çawa civata gundiyatî- şivantî karekî mezin kirîye ser dan u standinên xelkê li gel hev u têkelîya wan li gel dinyaya dor u berî wan. Wê dinyayê mirov palveda li fecrê, berî roj derkeve, zu ji xew rabe, xo karke. Du´a piştgirêdanê nîşana wê yekêye, çunke mirovê li ber pezî be, yan xwedan çandinîbe, nikare bi cilêt dirêj, berdayî kar bike, pişta xo girê nede. Ji ber ku ewê hemû wê rojê kar bike; ewî pêwistî bi bawerîyeke derûnî(nefsî) heye, ew jî Du´a piştgirêdanêye wek dermanekî bo giyanê wî.

B- Rola mezina Roj di dîyanetê Êzidîyada di leyzit. Êzidî çar Du´ayên xweyên giring ji rojêra dibêjin:(Du´a fecrê, sibê, nîvro, êvarî). Roj matiryalekî dinyayî pirr mezin u pîroze; nûr u germîyê dide cihanê, xêr u bereket jê çê dibe....ji ber wê yekê Êzidî bi hurmet beranberî wê disekinin u wekî gula berberojê li gel livîna Rojê, ew jî dilivin.

C- çunke Êzidîya baweriyeke mezin bi dînê xo heye, berî razên şehdeya xo diden, navê xas u Milyaketên xo dibêjin.
D- Tawsî Melek rol u ciyekî bilind di bawerîya Êzidîyanda dibîne, ji ber wê yekê Du´a Tawsî Melek herdem li ser zimanê Êzidîyan tê.

E-çawa girêdana eşîret u babka di nêv Êzidîyanda gelek xurta, wisa jî girêdana wan bi şêx, pîrê wanve xurte. çawa yekî keryekî pez hebe, nîşan bike, dirhoyê xo danê ser, wisa jî şêx biska zarokên mirîdên xo distîne, dirhoyê xo dixe ser u (Du´a biskê) li ser dibêje.[1]

F-Demê berê, barê civakî, barekî zorbû; şer, talankirin di nava eşîreta da hebû.hatin u çon, girêdana alemê bi hevra kêm bû. metirsîya heywanên kûvî u dirrinde zav bû,...ji ber wê yekê, demê mirovekî mala xo, ciyê xo, di hêla, dixwast tên u hêzekê bide canê xo, hîvîyê ji cina, ji hêzên nediyar bixwaze, kû ew wî biparêzin u bi silametî vegerîne mal. ew bû (Du´a Oxirê u Stêra dembilqapî) kete nav rêza Du´ayên Êzidîyan.

[1] Li cem milletên Mîsopotamîyên kevin, pirç û hirîyê ciyekî taybet hebu. Heta niha jî li cem Êzidîya ew sûneware maye nexasme rêzgirtin û pîrozîya Xerqey; ewê ji hirîya peza tê çêkirin û mirovên dîndar li ber xwe dikin.

Du´a u dirozên Êzidîyan-----------------------Dr. Xelîl Cindî

G-Behra bitir, jiyana mirovê berê li ser çandinîyê, terş u tewalî; anku pez u dewara bû.her wî demî xelkê çekên wisa nebûn bikarin xo ji gûr, heywanên din biparêzin. yan dermanên wisa nebûn bikarin dexl u danê xo ji gêrgêratka biparêzin...ji ber wê yekê mirovî bawerîya xo îna (Du´a girêdana devê gurgî u du´a birina gêrgêratkê) çareserîya derdên wîye.

H- Dîsa, demê berê hekîmî, tixtorî, derman dikêm bûn,êş di zav bûn, mirov mecbur dibû- yan dixwast-wê bawerîyê ji xwera çêke ku ev du´ane ewan êşan çak dike, wekî (Du´a didan êşanê,kêma heyvê, zig êş, zerkî-nexosîya mêlakê-, êşa memkê jinkê, newqandina mîzê, nezer,...htd.)

I-çunke civata eşîrtî, civateke nandayî bû, ewan wisa bawer dikir nan u xwarin ji xizîna Xudê tê, ji ber wê yekê nanê xwe hem bo saxa , hem bo mirîya pêşkêş dikir. Ji ber vê yekê jî edebê ser zadî, pîrozîya xwarinê u sifrê peyda bû. Du´a sifrê hate gotin u heta niha jî di hête gotin.

Em dikarin bêjin , Êzidîyan her wekî hemû dîyanetên din, adet, loqet, Du´ayên dînî hene u bi zimanê kurdî di hêne gotin wekî yarîyeke giyanî(nefsî) di nêvbera mirovê Êzidî u Xudê u Xudanê wî da.

Du´ayên (Tawsî Melek, Fecrê, Sibeykê , Nîvro, êvarî) du´ayên here fer u giringin,ji ber wê yekê emê bi wan dest pê kin :

Du´a piştgirêdanê

1-Ya Rebî! mehderekê ji te dixwazîn
mehdereke xêrê :
êk keramet,
êk şefqet,
êk zar, êk ziman
êk dîn, êk îman
êk aqil, êk fam.

2- Ya Rebî! tu aqil u famî di serê min bikî
tu pisyareke xêrê li halê me u vî miletî bikî.

3- Ya Rebî! tu bideye xatira delîl xelîl,
Alaya delîl,
axir zeman,
hisnî zirbaba[2]
xas u qelendera,
surra mixfî pê pira selatê,
dikra dendelî rehman,
Can ibin Kehîm,
Eswedî Berlîm[3]

¤ ¤ ¤ ¤

[2] neye dure gotina ,,zirbab,, û ,, babzer,, kû gelek cara di qewl û dûeayên ـتzidîyanda tê, ji gotina ,, mirzeban,,a farsî,yan bêjîn ya hino-êranî hatibe wergêran. raman ji ,,mirzeban,, ewe yê memleketê diparêze. demê berê xûndkarê welatê faris,waliyek yan wezîrek desnîsan dikir bo wilayetekê heta bac û xeracê komke û bo xûndkarî bisîne. ez vê dibêjim cûnke heta niha di qewlê ـتzidîyanda ,,Sêsimsê wezîr,, yan ,, Sêsimsê teter,, yê kû digerêt. îroroj sêxê Sêsimsa ewê li gel Tawsê digerê dibêjnê : sêxê wezîr.

[3]ev dûeaye hêja (Xêrî Lias Pûrto) roja 16.4.1993 ji mera hinartibu.

Du´a Fecrê

1- Mêr u Meleka deyin medeha
u xasêt nava qubeha
ronahî dabû berê sibeha.

2- Ronahîya berê sibê dahir bû
Borê[4] ´ibadetê siwar bû
sed xozma wî mêrî, bi heqî rawista bû

3- Aşiq u maşuq mifte bi deste
me miraza xo ji wan dixweste
ewam miraza xwe bi heqî[5] dixweste

4- Ya mêrêt sibê, sibeha nû[6]
Ya Melik Şehîd[7], ya nefesa siltan Êzîd
heta êk bixwaze, tu Şêx u ez mired!
ezî razîme, meferê meye siltan Êzîd!

5- Ya mêrêd sibê, siba „mişoklîn„
Tanc ji ewelîn, heta bi axirîn
xêra bide, şera wergerîn
heq hemdilla „ rebil alwmîn„

6- Feqîr „´alî„, mîr li wehdanî
ya Xudê du´aya me qebul bikî
ji du´aya mominêt çak, extiyarê mixfî,
li ber dergehêt xasa,
ya Xudê amîn!.

7- Şêxadî şêxê heqîqetê
xudanê me´rifetê
zerb u keramet ji ba te tê!

---

[4] Bor: diyare wekî heywanekî efsane xoya dibe, yan wekî hespekî efsaneyî pîroz.
[5]ez bêjim rastir ewe bêjîn: ewan miraza xwe ji heqî dixweste, anku ji Xudê.
[6] Êzidî bo her diyardekê (zahire) Xudanekî dadinên. Anku: sibê, êvarî, şevê, rojê, bay,....her yekî Xudanê xwe heye.
[7] Melik Sehîd: diyare naveke ji navêt Êzî. dûr nîne jî raman jê „ Şehîd bin cere„ be ; ewê Êzidî dibêjim: em ji wîne, ne wek ji Ademin!„.

8- Şêxadî şêxekî çêye
dana me´rifet u rêye
´erd u asman xoş te divêye!

9- Şêxadî şêxe u hine
bînaya çavêt mine
çend ûsfet jê diçine

10-Şêxadî, Melik Şêx Sin bi şêxîtî qebiland
´Ers u kursî bora xemiland
Mêr u Milyaketa li asmana bora hilhiland!

11-Şêxadî li hestî nezer kir
hestî ji keremê nûr u neder kir
Pedşayê nim bi Şifqet u rehmeta xwe kir

12-Şêxadî şêx meqbule
zeyinandî hestîyê sture
dîwana Şêxadî şifqet u mihbet u nûre!

13-Şêxadî şêxê kafê
ewilê wî li elifê
Lewh li mehfûz navê Xudê![8]

14-Şêxadî şêx Berkate
bi wê nûrê kir xelat
lew firî ço semawat !.

¤ ¤ ¤ ¤

[8]Li hêreda wek xoya dibe Şêxadî naveke ji navên Xudê u di ,, Lewh li mehfûz,, da hatîye.

Du´a Sibê

Piştî hilatina rojê, her Êzidîyek ji xewê şiyar dibe u dest u çavên xwe dişo u pişta xo girê dide u kumê xo, yan cemedanîya xo di havêje ser serê xo, bi eşq u dil berê xo dide rojhilatê, herdû destên xwe danête ser yek, beranberî Rojê disekine u du´a sibê dibêje.piştî du´aya xo bi dawî tîne, xwe kin dike ´erdê u sê cara li şuna Rojê mac dike, destên xo bi ser u rûyên xweda tîne u şikrînîyê ji Xudê, Tawsî Melek, Xasa dixwaze.xêr u bêbelayê , ji xo ra, ji milletê xo ra, ji hemû mirovên çakra dixwaze.
Du´a bi vî awayî di hête gotin :

pişka êkê

1- Amîn amîn
tebarek li dîn
„Allah ahsan al xaliqîn„
bi himeta Şemsedîn
Fexderedîn, Sicadîn, Nasirdîn
Şêşimse qeweta dîn
Siltan Şêxadî tanc ji ewelîn, heta bi axirîn
heq hemdullah ya „reb al ´alemîn„
xêra bide, şera wergerîn
mehderekê di xwazîn
bi rehma Şêxadî
reza Melik Şêx Sin
kerema Şêşims.

pişka duwê

2- nûr ji nûrê şifiqî
sibhane ji te xaliqî
Meleke li ber tifiqî

3- Ji malê heta malê
Şêşims xudanê sîqalê
em ji Şêşims na birîn xiyalê

4- Derecê heta derecê
Şêşims xudanê ferecê
em dê dest u damanêt Şêşims tuwaf kîn
şuna kabetilayê u hecê

5- Ji stunê heta stunê
Şêşimse xudanê me´rifet u erkan u nasînê

6- Ji çava heta devî
mora Şêşims lê dikevî
meydana mezna, ji germa nahêlin binvî

7- Serî heta pêya
ya Şêşims te neqşandîn, danayne serê rêya
em ji Şêşims na birîn hîvîya

8- ya Şêşims! tu li me vekey dergehê rehmetê
te em înabûn ser vê xilmetê?!

9- Sunî ku sunîne

zebunin di mandîne
me bi Şêşims hîvîne

10-Sunet ku sunete
zebune kêm taqete
me bi Şêşims eynete

11-çأî du´aya extiyarê mergehê kirî
cêşê Melik Fexredîn
qewalê Şêxadî
du´aya qebul, pîrê Libina
wan çî du´a kirî
me jî ew du´a kirî[9]

¤ ¤ ¤ ¤

[9] ev dûeaye bo cara yekê li rojnama (Hawkarî),jimare 25/1974 li Bexdayê hate belavkirin, pasî di kitêba ,,ٿzidîyatî li ber rosnaya hindek têkistêd ayinê ٿzidîyan,, ya min û pîr Xidir li sala 1979 belav kirî hate wesandin.Min ev dûeaye ji devê rehmetîyê babê xwe sêx Cindî girtibu.

Du´a Nezerê

Heke zarokek derhal nexoş ba, li kêm daba,digotin çava ew piçuke wê girtî, deyk u babên wî(wê) dibirne cem qewlzanekî, yan mirovekî van du´a dizanit u du´a nezerê li ser digot u li gel du´ayê sê cara hîkek li dora serî digêran, yan jî risas di helandin :

Ya cebar , ya cebêr
ya pîrî kar
ya xundkarê ber u behir
ya xaliqê lêl u nehar
ya rebî! îsmek sitar![10]

[10] Ido Babe Sêx- zarok di civata meda - govara rosenbîrî nwê, jimare 123 îlona 1989.

Du´a Şifaqê[11]

1- Ja Xudê bidî xatirê mêra, Milyaketa,
yê didin medeha
ewin xasêt nîva qubeha

2- Ronîya berê sibeha li me dahir bû
borê ´ibadetê swar bû
sed xwazka mina bi wê rûhê, li ber
heqîqeta xo westiya bû

3- Aşiq u maşuqa mirazê xo ji wan dixweste
wan mirazê xo ji heqîyê dixweste

4- Ya mêrê(mîrê) li ber erkanê
ya siba roj u ronkayîyê
ya xudayê bilind, xudanê sozdayîyê

5- Ya Şêxê heqîqetê
ya mîrê sibehê
ya sibeha nû

6- ya xundkarê şehîd
ya nefesa heq, ya surra siltan Êzîd
„tuyê xelasîyê„

7- Ya siltan Êzîd
tu Şêxî, ez mirîd
ya Xuda bi razîbuna te
wek xwazîya te
sêxa, pîra û mirîda
yek ji yekî dixwaze.

[11]Nabo Hesen ev du´aye ji me ra virêkirbû. Du´a ji zarê Êzidîyên devera Helebê u ciyayê kurdaxê hatîye girtin.

8-Ya Xudê tu du´a me qebul bikî
bi dirozîya bawermenda
teve du´a yêt extiyarêt mixfî
li ber dergehê xasa
Xudê amîn

9- Xuda! tu li me vekî derîyê xêra
me sax bikî bi bawermendara
ya Xudê! tu qeza u bela ser me derbaskî

10-Bi Şêxadî u şêx „çidanî„
u rê u erkanî
u zanîngeh ew xudîyê ´erd u asmanî

11- bi xwazîya Şêxadî, Şêxê kafê
yê ewilê wî ji lewhê
girtîye xudayê

12- Şêxadî, Melik Şêx Sin bi şêxîtî qebiland
´ers u kursî jêra xemiland
horiya li asmana jêra hilhiland

13- Şêxadî şêxê meqbule
rawestîya stuna dîwana Şêxadî u
Melik Şêx Sin sewq u nûre

14-Ser leşkere binê vê kaniya spîye
qubleta subhane
bo navê Şêxadî u Melik Şêx Sin dide şehdeye.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Sibê[12]

1- Sibeye Roj zeriqî
nûr ji nûrê şefiqî
Melek „emeredîn„ li ber tifiqî
sibhane ji navê te xaliqî!

2- Sibeye Roj hilat
şukrîna me pê hat

3- Me ji navê Xudayê Sêsims hêvîyane
me yek sedeqe û heya û îmane
sibeye ronîya Sêsims dibu beyane
nav û dikarê Sêsims dikim silave
ronahîya Sêsims dabu çarde tebeqê
erd û asmane

4- Ji malê heya malê
Şêşims xudanê sîqalê
em ji Şêşims nabirîn xeyalê

5- Ji derecê heya derecê
Şêşims xudanê ferecê
em dest u damîna Şêşims tewaf dibîn
şûna birka kabetlah u hecê

6- Ji stunê heya bi stunê
çil mifte li hindurê xizînê
Şêşims dane destê xudanê me´rifetê, nasînê

7- çava heya devî
mora Şêşims lê dikevî
ji mihbeta mêra, Milyaketa, nahêlin em binvî.

[12]ev du´a jî hêja (Nabo Hesen) ji mera virêkirîye.

8- Ji devî heya bi çava
mora Şêşims kire nava
ya Şêşims me bi te silave!
ev du´ya li ba te, ew se´et, ew gave

9- Serî heya bi pêya
te temam neqşandin, danîye ser dû rêya.
me u sunetxanê ji te hêvîye

10-Ya Şêşims! te em înane ser vê xilmetê
ber me u sinetxanê vekî dergehekî rehmetê
bi pirsî halê me u çendî sunetê

11-Sinet ku sinete
her bi zebûne kêm taqete
me bi Şêşims eynete

12- Şêşimso! Tî (tu) emînî
li ser behra giran dîne
sed xozka mine bi wê ruhê be, bideyê
jê ne stînî, zor dereca bigehînî

13-Ya Şêşims! Tu yî rehîmî
xaliqekî minî ji qedîmî
hemû derda tî kerîmî

14-Ya Şêşims!tî rehmanî
xaliqekî minî bi canî
hemû derda tî dermanî
hemû mexluqa tî xudanî.

15-Ya Şêşims!tî mîrê bavê min u çend derwêşa
qelendera, feqîra, şêxa,pîra, ewin kanî.

16-Ya Şêşims! tu li bangê, gazê
li gel extiyara, rêwîya
erkan sekinî ser milê qelendera

17-Ya Şêşims! tu meferî
ya Xuda tu xaliqê minê her u herî
tu rizqa didî, rizqa diberî

18- Şêşimsê minî nûrîne
ser kursîya zêrîne
kilîl u mifte bi destê wîne
wê vedike derê zor xezîna
xelata jê dertîne
em u sinetxane ji te hêvîne
tu dermanê hemu birîna.
„ temametî li Xûdê û Sêxadî û Melik Sêx Sin„
****

Li sala 1933ê „ Celadet Bedirxan„ hinek du´ayên Êzidîyan di belavokekê da li Şamê belav kirbûn; ji ber behayê wanê dîrokî, ewan du´aya wekî hatîne gotin u belav kirin, emê danîne ber çavê xûndevanên delal, her bi vê helketinê em bi çavekî pirr hurmet temasayî xizmeta navdar Celadet Bedirxan dikin.

Du´a Sipêdehê

Bi navê Yezdanê pak û dilovan
1- Xwedêyo! ji bona şanê te, şuna te, ji bona
padşahîya te

2- Ya rebî! Tu yî kerîmî, tu yî rehîmî
tu Xudayê mulkê cihanî
melkê soq u semayî
melkê ´ersê ezîmî

3- Ya rebî! tu ji ´enzel da qedîmî
ya rebî ta ebed tu kama ruhayî

4- Ya rebî! tu melekê cin u însî
melekê ´ers u kursî
ya rebî tu semed u lift u nimayî

5- Ya rebî! tu semedî, hey li mecîdî
yek u yekta u bê enbazî
ya rebî her tu layîqî medh u senayî

6- Ya rebî! tu Xudawendê seperî
Xudawendê mah u mehrî
Xudawendê çem u nehrî
ya rebî tu Xudawendê etayî

7- Ya rebî! te ne lome, te ne îndade
te ne awaze, te ne renge
te ne denge, te ne renge
te ne renge, te ne denge
ya rebî kes nizane tu kusayî!?

8- Ya rebî! tu guhrendey, mendayî qutî
tu helîmê melekûtî !
ya rebî tu hakimê şah u gedayî
ya rebî! herî hayî, herî hayî, herî hayî!

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Rojhilatê

Bi navê Yezdanê dilovan u mihreban
1- Ya rebî! tu heyî , ez nînim
tu rehmî, ez gunehim
tu xudan heqî, ez bendim

2- Te ne çone, tuyî çendî
te ne bejne, tu yî bilindî
te ne awaze, tu yî bi dengî

3- Cihê te hemî ´erde
tu xaliqê cimletî ´alem
te daye hezretî Adem
te kir dema me, ev dem

4- Ya rebî! tu welîyê ferza nimêjî
tu ruhan ji ruha dibirêjî
tu ji seran, ruhan davêjî

5- Tu ne mîna me kêm dibînî
tu li seran ruhan digehînî.
6- Ya rebî! tu Xudayî, tu pedşayî
tu elîmê elmayî
tu Xundkarê ser çend pedşayî

7- Te ne xafe, te ne xurde
te ne awaze, te ne denge
xudan malî , xudan perde
cihê te hemî erde

8- Tu Xudayî! derdemendim
bexşendeyî, bê gunahî
layiqî medh u senayî
kes nizane tu çawanî

9- Tu hem derdî, hem dermanî
hekîmê şah u gedayî

10-Ya rebî! tu pedşayê ´ers u kursî
xaliqê ga u masî

11-Ya rebî! bi xatirê navê xwe ke

halê Kurdistanê u Êzidîyên rojhilat u rojavayê bipirse !....

¤ ¤ ¤ ¤

Paşdu´a

bi navê yezdanê dilovan û mihreban :
1- Amîn amîn
Xudê arîkarîya dîn
ya rebî xêra bidey, sera wergerîn
Şêşimsdîn, Fexredîn
Amadîn, Nasirdîn

2- Heqo! tu pedşayî
xudanê mehr u mahî
rezaqê cin u insî
xudayê alema qudsî
xaliqê cin u insî

3- Şerfedîn xerzê gulî(kulî)
mizgînê bînê Kurdistanê
bila veken deftera îmanê
Şêşims roja Êzidîyane
Şerfedîn mîre li dîwane.

4- Şilîxan biketin Kurdistanê
wê topan berdetin Turkistanê
textî raketin bibte Kurdistanê
qeda dikevte mala ´Erebistanê.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Nîvro

zidî sibeykê berê xwe didin rojhilatê û êvarî berêت ûnkeا demê roj li nîveka asmanî ,nîvro jî ,xwe didin rojavayê zidî berê xwe didin Lalisa nûranî û dûeayaت ,disekine : dibêjin ,xwe dikin

1- Ya rebî! tu bideye xatira stuna ´erd u asman
leylûn, leylet li qedir u „suret li rehman„
ya rebî ji her çar mala[13] bo me u sunetxanê
virêkey han

2- Ya rebî! tu bideye xatira gayê binê dinê, masîyê bi tinê
kerema xudanê xîveta vedayî li ser girê kela dingizê
ya rebî! tu bo me u sunetxanê virêkey derwêşê
runiştî li kafa Zimzimê

3- Ya rebî! tu bideye xatira surra çêbûy li nav
mêra di xewlexanêda
ê xo kirîye pisê Şêxadî di mixarê da
ya rebî! tu me u sunetxanê xefir bikî ji gunehêt
me kirîn li gel dayî u babêda

4- Ya rebî! tu bideye xatira Melik Şêx Sinê Adiya
ê serê xwe dayî pêxama me sunîya
ya rebî! tu bo me u sunetê virêkey rizqekî ji
xizîna xweya jorîye.

5- Ya rebî! tu bideye xatira şêxê sunetê
çend xas u mominê bo te dikin ´ibadetê
ya rebî! tu bo me u sunetxanê virêkey rizqekî
ji xizîna xweya qudretê

6- Ya rebî! tu bi xatira aşê mihbetê kî, u her
heft dergehêt qudretê kî
U her çar kilîlêt mehrifetê kî
ya rebî! tu pisyareke xêrê li halê me u sunetê kî

7- Ya rebî! tu bidey xatira mêrê li zuhayê

[13]diyare raman ji herçar mala, malên Adîyane; anku: ucaxa Adanî, Şemşanî, Qatanî, Pîranî...

kerema gelîyê Laliş, dar u berayê
ya rebî! tu me u sunetê xilas kî ji qedayê belayê

8- ya rebî! tu bideye xatira swarê swar bûyî
nîveka rojê[14]
hatî ji serqê çoyî bo xerbê
ya rebî!tu gunehêt me xefir bikî u çendî sunetê

9- Ya rebî! tu bideye xatira sûrra herçar qirifta
u kerema herheft meleka
ya rebî! tiştê ji te dixwazîn: dîn u îmane, ne dewlete

10-ya rebî! tû bideye xatira sev u roje behişt u doje
ya rebî! tu me u sunetê bixune dîwana xas u
mominêt jore
ya rebî! her tûyî, her tûyî, her tûyî.

¤ ¤ ¤ ¤

[14] bi bawerîya Êzidîyan nek her sibê u êvarî swarê xwe heye, belkî,,nîvekarojê,,jî .eve wê fikrê xoya dike ,,Roj,, li ser erebanekêye u çend hesp di kêsin. ev sinbol u fikre li cem milletê Misopotamiya, Misrê,Grîk,...Hd derdikeft.

Du´a Hêvarî[15]

Demê hêvarî, her wekî sibê, ew mirovê ibadeta xwe dike,pistî dest û çavên xwe diso, pista xwe girêdide, tistekî dihavêje ser serê xwe, berê xwe dide rojavayê, bi rêz û hûrmet disekine û dûeaya xwe dike.Demê ji dûeayê xilas dibe, xwe diçemîne û sê cara li sûna Rojê erdê maç dike, xêr û tenahîyê, bê belayê, derbazkirina gûnehan, rizqa...ji xûdanê Rojê û Milyaketa dixwaze. Helbet her Êzidîyek dûeaya xwe bi tinê, li ciyekî xewle dike. Dûeaya êvarî bi vî corî tête gotin :

1- Ya swarê rojhilatê, rojavayê[16]
hûn bidene xatira dotê u dayê[17]
hun me xilasken ji qedayê, ji belayê
ya Şêşims tu halê mala xo bipirsî u me jî vêcarê

2- Hûn bidene xatira ´erş u kursî
gay u masî
„heyat li kursî„[18]
ya Şêşims tu li halê mala xo u me jî pirsî

3- Hûn bidene xatira lewh u qeleme
Hawa u Ademe
Isa bin Miryeme
ya Şêşims tu halê xo u me jî bipirsî li hemu deme.

[15]têkista vê du´ayê ji kitêba ,, Êzidîyatî......,,p.29-31 wa hatîye wergirtin.
[16] Li gorî baweriya Êzidiya u li pê vê sebeqê wisa diyar dibe Roj xudanê wê heye, ew xudan jî li ,, hespekî,, sware, di keve pêşiya wê Rojê ji rojhelatê dibe rojavayê, yan bêjîn (wek baweriya Misriyên Kevin) Roj di ,, erebekê,, daye u hesip di kêşin ji rojhelatê di bene rojavayê.
[17] Dot u day: deyk u qîz, ji dû alîyave di hête şirovekirin: ,, heyv,, wekî dayk u ,,Roj,, wekî qîza wê, li gorî bawerîya Somerîya. Yan jî: Sêx Sin u Şêxadî. Li cem Êzidîyan Şêx Sin, şêxê Şêxadîye.qewl dibêjit :

Şêxadî Melik Şêx Sin bi şêxînî qebiland
´er´ u kursî bora xemiland
Milyaketa li asmana jêra hilhiland.

her wisa demê berê ,,Sin,, Xûdanê heyvê bu.
[18] ,,heyat al kursî,, diyare mebest jê ,, ayet al kursî,, ye.

4- Hûn bidene xatira çerxan u feleke
horyan u Meleka
surra Tawsî Melek u çarde tebeqa
ya Şêşims tu pisyareke xêrê li mala xo u mejî bike

5- Hûn bidene xatira behştê u darê
kafê u mixarê
surra Êzî u bêt li farê
ya Şêşims ! tu pisyareke xêrê li mala xo u
mejî bike vêcarê.

6- Hûn bi xatira durrê ken, kasê ken
exriyarê surr mixfî, pê pira selatê ken
ya Şêşims! hun pirseke mala xo u mejî biken.

7- Hûn bidene xatira Durra spîye
Melekê bêrîye surra Êzîye
ya Şêşims! li dîwana siltan Şêxadî, tu bo mala
xo u me jî bikî hîvîye.

8- Hûn bidene xatira Durra sore
Êzdîne mîre, qublet li bidore
ya Şêşims! Bang u hawarêt me bêt Melekê jore.

9- Hûn bidene xatira Durra zere
ax u av u bayî u agire[19]
erd u asman u bere
Êzdîne mîr u herçar surre[20]
ya Şêşims! tu bangîna mala xo u mejî were.

10-Hûn bidene xatira suka ma´rîfetê
mêrê li ber bedlê diket xilmetê
derwêşê şev u rojê diket ´ibadetê
her pênc ferzêt heqîqetê:
şêx u pîr, hosta u merebî, yar u birayêt axretê
ya Şêşims! tu meferiyeke mala xo u me jî bike vêcarê

---

[19] ax, av, agir, bay : herçar matiryalên dinya pê peyda buye. Herçar li cem Êzidîya di pîrozin u rastîya dinyayêne.

[20]herçar surr :dibe raman jê: Şêşims, Melik Fexredîn, Melik Nasirdîn, Melik Sicadîn. yan jî mebest jê dîsan heqîqetên dinyayê be: ax, av, agir, bay.

11-Hûn bidene xatira du´ayêt fêran
rebenêt binê dêran
ya Şêşims! tu li mala xo u mejî bikey sexbêran

12- Hûn bidene xatira kursîya rehmana
Melekê Cana
behra qudsî Cana
ya Şêşims mejî te divêt dîn u îmane

13- Hûn bidene xatira, Izrayîl, Cibrayîl
Mîkayîl, Sifqayîl, Dirdayîl
Izafîl, Izazîl
ewin her heft melekêt kibîr
di destî da mifte u klîl
ew jî li ber hizreta melekê celîl.

¤ ¤ ¤ ¤

Şehda Dînî

Berî mirovê êzidî razê, serê xwe danê ser balgîyê, ji tirsa mirinê, canê xwe helal dike, sehda xwe dide, dibêje:

1- Şehda dînê min êk ella
Melik Şêx Sin heq hebîb ella
meqlub u merge sela
silavêt mêra li Lalişê, meqlubî, birîmehê cotêt quba
li wî ´erdî, ´erdê êzidîdxane ser dikêşine,
ber Şêxadî, ´ebadetê, sicudehê

2- Siltan Şêxadî pedşê mine
Şêxu Bekir mewlayê mine
Siltan Êzî padşê mine
hecî mehmed pîrê mine
Şêx Mehmed merebîyê mine[21]
Tawsî Melek şehde u îmanêt mine.
Kanîya spî mora mine
Kaf u mixar u Zimzim heca mine[22]
qublet li bidor qubleta mine
Melik Şêx Sin baxoyê mine
Şêx Musê sor xudanê mine[23]
Şêşims mesebê mine
bînaya cavêt mine.
3- Minetkarîn ji Adîya
vavartîn ji kafira, ji rafidiya
em havêtîne ser pişka sunîya

4- Minetkarîn ji Mîra
vavartîn ji kafira, ji xenzîra
em havêtîne ser pişka şêx u pîra

5- Minetkarîn ji minetê
vavartîn ji kafira, ji şir´etê
havêtîne ser pişka Şêxê sunetê

6- Heke Xudê kir êzidîne
ser navê Siltan Êzîne

---

[21] her mirovekî Êzidî navê şêx , pîr , merebîyê xo dibêje.
[22]yan dibêjin : Laliş heca meye.
[23] Her Êzidîyek navê xudanê xo dibêje.

şikir em bi ol u terqetêt xo di razîne.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Tawsî Melek

Ev du´a ji wan du´ayên pir giringe, li gelek cî u dema dihête gotin. Ne gereke em bêjin Tawsî Melek kîye u rola wî di dîn u baweriya Êzidîyanda çîye; çunke du´a bi xo, persiva vê pirsiyarê dide u ciyê bilindê Tawsî Melek de xoyakirinê. carna dibêjin: du´a Tawsî Melek, carna jî qewlê Tawsî Melek, diyare gotina du´a bitir li gel naverokî di guncê :

1- Ya rebî! „´ela şanek, ´ela mekanek, ´ela siltanek„
ya rebî tu Xudayî![24]

2- Ya rebî! tu melekê canî
tu melekê melkê kerîmî
tu ji ´enzeldayî qedîmî
heta hetayê tu kama ruhayî
ya rebî tu Xudayî!

3- Ya rebî! tu Melekê cin u insî
´Erş u kursî
semedî lift u lemayî
hey li mecîdî
wahid li ferd li hemîdî
ya rebî tu Xudayî.

4- Ya rebî! tu xudawendê seferî
tu xudawendê meh u merî
tu xudawendê çendî omerî
tu xûdawendê etayî
ya rebî tu Xudayî.
5- Ya rebî! ji nava (isma) tuyî bilindî
te nav çende tuyî çendî!
tu miza zendê du payî
ya rebî ! tu Xudayî

6- Ya rebî! tu keremdayê hutî
tu mendayê qutî
tu halimê ilmayî
ya rebî! tu Xudayî

[24]xudayî: anku xo bi xo daye= xoda- xudê

7- Ya rebî! tu xudan malî, xudan perde
ciyê te li hemû ´erde
ya rebî! tu Xudayî

8- Ya rebî! te ne „lone„ te ne renge
te ne awaze, te ne denge
te ne „indame„ te ne denge
ya rebî! kes nizanit tuyî çawanî!

9- Ya rebî! tu welîyê nimêjî
tu mal u milka diberêzî
ya rebî! tu Xudayî

10-Ya rebî! tu hakimê şah u gedayî
tu hakimê cimletî ´alim
te tobe kirbu li Adem
rêbu Isa bin Miryem
ya rebî! tu Xudayî.

11-Ya rebî! tu rehmî, tu keremî
tu emînî, tu semedî
em çû nînin
ya rebî! tu Xudayî

12-Ya rebî! êk nema li tayî
ya rebî! ez ketîme, tawîme
tu dermanî, tu hekîmî
tu hekîmî, em di xerîbîn
ya rebî! tu di zanî derd u dermanê me li ku dibî

13-Ya rebî! tu unsê xurbayî
suc u gune u mişutî

14-Me nas kirin, me kirin tehiyat u goşe
ya rebî! her tu me bibexşe.
ya rebî! tu heyî, tu heyî, tu heyî.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Oxirê

Bi desturî Xudê
1- çî subeyek hoye kubare
derê behiştê li ber min vebu, herçar yara
ez çome silavî biran u yara

2- Min silav li yar u bira kirî
horî hatin û bûhirîn
qintar û qewsen ji hev kirî.

3- çome ser rêya heqîyê
xam u ´enkar, leng u berleng pêşîyê
banga mine Xudê u Melekê ber kursîyê

4- Rêya heqîyê qendîla tijî xêr u bereket u nûre
banga mine Xudê u Melekê xefûre

5- Rêya heqîyê xefûrê(xefîrê) rêye
heke çiyaye(deşte) u heke berîye
destê me li dang u damana Şêxê Adî u
Melik Şêx Sinê Adîye
em bi sax u silametî ji van ciya biçîne wan ciya
em bi sax u silametî ji wan ciya bêyne van ciya

6- Banga mine Şêşimsê Tetere[25]
li ber sekinîn heftî hezar Xas u qelender
kember best, xerqe res, hile zer
li vê seferê, li vê oxirê
tu li min u hevalêt min,bikî xêr, her u her

7- Ya siltan Êzî! perda te li ber me bit
ya Pîrafat! çarka teye li me werkirî bit.
8- Ya Derwêş al-´erd! bi saxî ez êmanetê teme

---

[25] Teter: ewê dihêt u diçit, posteçî. li gorî şirovekirina xala 2 di perawêz da, demê dibêjin: Şêşsimsê Teter, yan Şêşsimsê wezîr, heke li vir da wek mirov û giyan li ber li Şêşsimsê binêrîn, diyare wek wezîr dihat u ço, di xizmeta Xundkarê mezinda bû. li alîyê din demê wekî surr li Şêşsimsê binêrîn, anku wek nîşana ..Roj,,ê. li gorî bawerîya mirovê berê Roj digerê; sibê ji rojgilatê derdikeve u ber bi rojavayê diçe, ji ber wê yekê dibêjinê ,, Şêşsimsê Teter,, yan jî Şêşsimsê ji êla Teterêt Tebrîzê li Îranêye.

bi desturî Şêxadî, Melik Şêx Sin u xefûrê rêye.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Oxirê li cem hindek mirovan li sebeqa (5,6)êda wisa tête gotin:

5- Rêya heqîyê xefîrê rêye
eger deşte, eger berîye
min ji Şêşimsê hîvîye
silametî li bêxêrê min,
ji van ciya bibte wan ciye

6- Rêya heqî, Melik Şêx Sine
xefîrê rêyane
eger deşte u eger zozane
Şêşims u Melik Şêx Sin bo min bêt hane
silametî li bêxêrê min, ji wan ciya bînte van ciyane.

¤ ¤ ¤ ¤

Du´a Biskê

Bisik girtin, ferzeke ji ferzên dînê Êzidîyan. Mirovê Êzidî - helbet kesên nêr- demê dimire na hête veşartin, heke biska wî ne hatibite girtin. bi tinê şêxên Şêx Sina pîrê wan biska wan digire[26], lê belê hemu ئzidîyên din- bi sêx û pîr û mirîdave- sêxê wan biska wan digire.Bisk demê zarokîyê bi destê sêx (destê pîr bo mala Adanîyê)tête girtin û gereke sêx an pîr wî demî vê dûeayê bêje, kû jê xilas bu ,sê cara bi meqesê hindek pora zarokî bibire :

Biska biskane
biska Şêxalê Şêşimse
kaf bilind bû ço asmane

bi şehdeya Şêxadî u mêrane
wê li nav da şêxê şêxane
înane xwar leylun, leylet li qedir,
„suret alrehmane„
Şêx Se´îd pê didet nîşane
Şêxu Bekir ser mekane
ya Şêxadî u Melik Şêx Sin, ji me dest, ji we du´ane
tu vê biskê bikey çil biskane[27]
fitoyê vê biskê gaye, an berane.

¤ ¤ ¤ ¤

yan jî li hindek têkista wisa tête gotin:

Biska biskane
biska Şêxalê Şêşimse
bi şehdeya Şêxadî û mêrane
roja kanîya Spî dane
du çiya li hev ketin weke du berane
di navda hene sêxê sêxane
ya Xudê u Melik Şêx Sin
ji me dest, ji we du´ane

---

[26]çunke Şêx Sin şêxê çil şêxane, ewî„ ewan„ şêxê biskê nîne. Pîrê wan biska wan digire.(bo zaniyarîyên zêde dikarin birênne vekolîna min ya sêyan:ber bi zanîna rastîya dînê Êzidîyan) kitêba 3 1994.

[27] Nîşane ji zêdebûnê ra. Zuret u mirîdêt şêx zav dibin.

tu vê biskê bikî çil biskane
qurbanîya vê biskê, gaye an berane.

Du´a Kêma Heyvê

demê heyv li asmana nû dibû gelek zarok bi nexoşîyê diketin, tayî dihatê u bijwangên wan dibûne cot, xelkê digot: „ser u binêt heyvêne„ di wê baweriyêda bûn ji ber deketina heyva nû, nexoşî wan piçûka digirit, diçone cem şêxekî Melik Fexredîn, dest u enîya zarokî bi teniyê nîşan dikirin (reş dikirin), yan diçone cem qewlzanekî „du´a kêma heyvê„ li ser digotin :

li min u vê malî
Şêx Fexrê Adîya pala xo dabû stuna malî
wê bi vir çî qen fi´lî
ji qelsîya jinê, ji xesîsîya mêrî
girara hêvarî
nedrê tefalî
tefal dê rabite nava malî.[28]

¤ ¤ ¤ ¤

[28] Ido Babe şêx, jêderê berê.

Du´a Sifrê,, Xwarnê,,

Baştirîn u ciwantirîn du´a li ser xwarnê dihête gotin, ewe ya Êzidîyêt Ermenistan u Corcistanê dibêjin ku bi vî rengê xware :

1- Ya rebî tu dayimî, tu kerîmî
tu ´erşê ezîmî
ji enzelda tuyî qedîmî
heftî dû millet bêy rehmê

2- serê ser balgîya
girtîyê hebsîya
rêwîyê rêya
kesîf, belngaz u hêsîra, me jî pêra

3- Hûn maş bin, berat bin, xelat bin
kur u qîz, dewlet u îman u axret bin

4- Xem neve(nebe), derd nebe
rizqê hazira kêm nebe
siyar bûye, peya nebe
şîn u şaya kêm nebe
dost u dijminara şermîn nebe
xanî bê derî nebe[29]
mêr bê serî nebe[30]
çiya bê kerî nebe[31]
ava gelîya u kanîya ziha nebe
nan ji xizîna Şêxadî be
hêvênî ji Kanîya Spî be
sifre bi destê Celîl be
bi bereketa Birahîm Xelîl be.

¤ ¤ ¤ ¤

[29] Xanî bê derî nebe :ankû ew male here avabe, ûcaxkor nebe.
[30]Mêr bê serî nebe :ankû jin û zelam bê sûkirin ,,zewcîn,, nemînin, hem bo zêdebun û berdewam buna zûretî, hem bo parastina namusê.
[31]Çiya bê kerî nebe : nîsane bo îs û karî, çûnke deverên çiyayî, zozanin û pawanên herebasin ji xoyî kirina pezîra.